

Wstęp

Inspiracją do powstania niniejszej książki była I Ogólnopolska Konferencja Doktorantów Psychologii – Nowoczesne metody badawcze w psychologii, która odbyła się w Ciężeniu w dniach 15-18 kwietnia 2010 r. Spotkanie młodych badaczy psychologów było okazją do wymiany doświadczeń i zapoznania się z metodami badawczymi stosowanymi w różnych ośrodkach naukowych. Okazały się one na tyle różnorodne i wartościowe, że stosunkowo krótkie prezentacje i abstrakty konferencyjne postanowiono rozbudować do osobnych artykułów.

Obecnie nie podlega już wątpliwości to, że psychologia jest nauką empiryczną. Zatem jak w każdej dziedzinie nauki badacze musieli (i wciąż muszą) wypracowywać i udoskonalać swój warsztat metod badawczych, dzięki którym są w stanie weryfikować stawiane hipotezy. Obecnie szybki przyrost wiedzy i rozwój nowoczesnych technologii przyczynia się do ciągłego różnicowania stosowanych w naukach społecznych metod badawczych w obrębie samej psychologii. W ramach jednej dziedziny powstają nowe subdyscypliny, stosujące rozmaite, nieraz skomplikowane i zaawansowane metody badawcze. Dla młodego adepta psychologii wybór odpowiedniego narzędzia badawczego może stanowić nie lada kłopot. Jest to jednak wybór niezwykle ważny, gdyż od niego będzie zależeć to, czy uda mu się trafnie zweryfikować swoją hipotezę i znaleźć odpowiedź na postawiony na wstępie problem badawczy. Niniejsza książka może stanowić swoisty przewodnik po stosowanych obecnie w psychologii metodach badawczych. Nie jest to jednak przegląd wyczerpujący, przedstawiono w nim bowiem jedynie metody, z którymi autorzy zetknęli się w czasie swojej pracy naukowej.

W części I pt. „Konceptualizacja i operacjonalizacja” została podjęta próba pokazania przejścia od wielkości do zmiennych stosowanych w badaniach psychologicznych. Popularną zmienną, występującą w wielu badaniach (zwłaszcza komputerowych), jest czas reakcji, który dokładniej analizują Michał A. Golombek, Marta Zdybek i Bartosz Ogonowski. Przedstawiają oni przegląd zastosowań

czasu reakcji jako wartościowego wskaźnika, ujawniają także problemy teoretyczne i metodologiczne, jakie wiążą się z jego wykorzystaniem. Na użyteczność czasu reakcji w badaniu bardziej złożonych konstruktów psychologicznych zwraca uwagę Łukasz Budzicz. Opisane w tekście klasyczne badanie Stroopa, które doczekało się bardzo wielu wersji i modyfikacji, jest doskonałym przykładem zastosowania czasu reakcji do badania wyższych czynności poznawczych. Jedną z takich czynności jest niewątpliwie posługiwanie się językiem, będące przedmiotem zainteresowania psycholingwistyki. Maria H. Golka przybliży interdyscyplinarny charakter tej subdyscypliny, a także przedstawia analizę kluczowego dla psycholingwistyki pojęcia leksykonu umysłowego. Problemy z jasnym i przejrzystym definiowaniem badanego konstruktu to częsta bolączka badaczy z obszaru psychologii. Kolejnym tego przykładem może być trudność w sprecyzowaniu pojęcia zachowań autodestruktywnych. Anna Kubiak zwraca uwagę na pułapki, jakie może napotkać na swojej drodze psycholog badający samouszkodzenia, a także prezentuje metody ich badania. Kwestia precyzyjnego ujmowania badanych pojęć jest istotna także w psychologii pracy i organizacji, o czym przekonuje Maciej Macko, podkreślając nieścisłości i różne rozumienia pojęć z obszaru tzw. agresji organizacyjnej.

Część II przedstawia konkretne metody stosowane obecnie w psychologii. Wśród narzędzi opartych na wywiadzie i obserwacji interesująca wydaje się metoda analizy protokołu. Jej wady, zalety i możliwe zastosowania przedstawia Aleksandra Bujacz. Pokazuje ona także możliwości wykorzystania w badaniach nad projektowaniem własnego, stworzonego na bazie analizy protokołu narzędzia. Techniki projekcyjne to jedne z bardziej kontrowersyjnych metod wykorzystywanych w psychologii. Mają one zarówno przeciwników, jak i gorących zwolenników. Szeroki obszar zastosowań stanowi jednak ich niewątpliwą zaletę. Możliwe ich wykorzystanie w kontekście badania motywacji do wyboru stroju przez nastolatki przedstawia Anna Szymanik, odwołując się do przeprowadzonych badań własnych. Wiele problemów związanych z doбором odpowiedniego narzędzia napotykają także badacze związków romantycznych i występujących w nich zachowań opiekuńczych. Przegląd narzędzi służących do badania przywiązania u ludzi dorosłych prezentuje Marta Karbowa. Niezwykle rozpowszechnione w psychologii, ze względu na szeroką skalę możliwych zastosowań oraz łatwość stosowania, są metody typu papier – ołówki. Ich zastosowanie na przykładzie *Multi-Motive Grid (Skali Orientacji Zadaniowej)* oraz *Personal Concerns Inventory* do badania motywacji osiągnięć prezentuje Monika Trzebińska. Wnikliwą analizę *Wielowymiarowego Kwestionariusza Tożsamości* oraz jego właściwości psychometryczne opisuje Aleksandra Pilarska. Marta Andrałojć omawia z kolei proces rozwoju narzędzi wywodzących się z koncepcji włączania innego w Ja, a także prezentuje możliwy obszar zastosowania wybranych skal wywodzących się z tego podejścia. Niezwykle ciekawym

przykładem metod typu papier – ołówek z tego obszaru jest opisana przez tę autorkę *Skala Włączania Innego w Ja* – jednoitemowa skala wykorzystywana do pomiaru bliskości w relacjach międzyludzkich.

Od momentu pojawienia się komputerów osobistych możliwości ich wykorzystania w badaniach zaczęli doceniać także psychologowie. Powstało więc wiele metod bazujących na rozwiązaniach informatycznych. Przykładem metody przeniesionej z wersji papierowej na ekran komputera jest program *Mouselab*. Opisują go Agata Jastrzębowska, Lech Kaczmarek i Agata Michalaszek, przedstawiając także będącą jego rozwinięciem metodę *WebDiP*. Marcin Domurat podejmuje z kolei tematykę samooceny i sposobów jej pomiaru. Prezentuje różnorodne narzędzia służące do jej badania, ze szczególnym uwzględnieniem komputerowego *Testu Utajonych Skojarzeń* (IAT).

Książka *Nowoczesne metody badawcze w psychologii* jest ciekawym przeglądem wybranych metod badawczych stosowanych we współczesnej psychologii. Różnorodność poruszanych w pracy zagadnień sprawia, że każdy z tekstów stanowi zamkniętą całość. Książkę należy zatem traktować jako zbiór artykułów opisujących narzędzia, a nie jako jednolitą monografię. Może się ona okazać szczególnie przydatna dla studentów i absolwentów psychologii, którzy często stają przed dylematem dotyczącym wyboru adekwatnego narzędzia badawczego.